

Назвы адзення і тканіны ў старабеларускай мове XIV–XVIII стст.: склад, структура, семантыка

Дзядова А.С., Груніна У.У.

Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”, Віцебск

У артыкуле праведзена даследаванне структурна-семантычных асаблівасцей лексічных адзінак, якія выступаюць у ролі найменняў адзення і тканіны ў старабеларускіх пісьмовых крыніцах XIV–XVIII стст.

Мэта артыкула – выявіць і прааналізаваць асаблівасці структурнага складу, семантыкі і функцыянавання назваў адзення ў старабеларускай мове XIV–XVIII стст.

Матэрыял і метады. *Навуковае даследаванне праведзена на матэрыяле “Кароткага гістарычнага слоўніка беларускай мовы” (складальнік – А.М. Булыка, 2015). Пры аналізе моўнага матэрыялу выкарыстоўваліся апісальны, колькасна-статыстычны метады і метады кампанентнага аналізу.*

Вынікі і іх абмеркаванне. *Тэматычная група старабеларускіх найменняў розных відаў адзення і матэрыялу для іх вырабу падзяляецца на дзве лексіка-семантычныя групы: 1) назвы адзення (епанча (епонча, опонча, опанча) ‘шырокі плашч без рукавоў’; торлоп (торлеп) ‘жаночае футра’; рантух ‘вялікая хустка’); 2) назвы тканіны (баволна (бавальна, бавелна) ‘баваўна, баваўняная тканіна’; едабь ‘шоўк’; замш (замешь) ‘замша’), структурныя кампаненты якіх звязаны паміж сабою рознымі відамі парадыгматычных адносін.*

Большасць даследаваных лексічных адзінак з’яўляюцца монасемантычнымі і характарызуюцца развітай варыянтнасцю, якая праяўляецца на лексічным, арфаграфічным і фанетычным узроўнях, што дае падставы меркаваць пра іх актыўнае ўжыванне не толькі ў літаратурна-пісьмовай, але і ў вусна-гутарковай мове старабеларускага перыяду. З этымалагічнага пункту гледжання вялікая колькасць слоў, якія намінуць розныя віды адзення ці матэрыял для яго вырабу, з’яўляюцца запазычанымі, што тлумачыцца актыўнымі гандлёва-эканамічнымі і культурнымі сувязямі беларусаў з іншымі народамі ў часы Сярэднявечча. Многія прааналізаваныя найменні маюць тую ці іншую нацыянальна-культурную канатацыю і адлюстроўваюць сацыяльныя адрозненні або матэрыяльнае становішча людзей.

Заклучэнне. *Разнастайны па сваёй семантычнай характарыстыцы і генетычных вытоках старабеларускі моўны матэрыял, які рэпрэзентуе спецыфіку адзення і матэрыялу для яго вырабу, з часам можа быць паспяхова выкарыстаны навукоўцамі пры выкананні лінгвістычных, этнаграфічных і гісторыка-культурных праектаў.*

Ключавыя словы: *лексіка-семантычная група, лексічная адзінка, назвы адзення і тканіны, побыт, семантыка, старабеларуская мова.*

Names of Clothes and Textile in the Old Belarusian Language of the 14th–18th Centuries: Composition, Structure, Semantics

Dziadova A.S., Grunina U.U.

Education Establishment “Vitebsk State P.M. Masherov University”, Vitebsk

The article presents a study of structural and semantic features of lexical units which perform the role of names of clothes and textile in old Belarusian written sources of the 14th – 18th centuries.

The purpose of the article is to find out and analyze the features of structural composition, semantics and functioning of names of clothes in the Old Belarusian language of the 14th – 18th centuries.

Material and methods. *The research is based on the material of “Brief Historical Dictionary of the Belarusian Language” (composed by A.M. Bulyka, 2015). The language material was analyzed using descriptive, quantity statistical methods and the method of component analysis.*

Findings and their discussion. *The thematic field of Old Belarusian names of different types of clothes and textiles for making them is divided into two lexical and grammar groups: 1) names of clothes (yepancha, yeponcha, oponcha, opancha), a wide coat without sleeves; (torlop, torlep), woman’s fur; (rantukh), a big scarf; 2) names of textile (bavolna, bavalna, bavelna), cotton, cotton cloth; (yedvab), silk; (zamsh, zamesh), suede, structural elements of which are connected with each other by various ways paradigmatic relations.*

Most of lexical units under study are monosemantic and are characterized by developed variance which manifests itself at the lexical, orthographic and phonetic levels, which makes it possible to think about their active application not only in literary written but also in oral speech of Old Belarusian period. From the point of view of etymology a great number of words which name types of clothing or textile are borrowings, which can be explained by active trade and economic as well as cultural links of Belarusians with other during medieval times. A lot of analyzed names have this or that national cultural connotation and illustrate social differences or material state of people.

Conclusion. *Old Belarusian language material which is various in its semantics and genetic sources and presents specificity of clothes and textile can be successfully used by linguists, researchers of ethnographic as well as historical and cultural projects.*

Key words: *lexical and semantic group, lexical unit, names of clothes and textile, household, semantics, the Old Belarusian language.*